

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د کتاب پېژندنه

|||||

د کتاب نوم : لوی اختر او مقدس مقامونه

لیکوال :: علامه محمد معین الدین أبو الفضل

خپرونکی: بېنوا انټرنیټ پاڼه

د چاپ ټول حقوق له لیکوال او بېنوا پاڼې سره خوندي دي.

لوی اختر او مقدس مقامونه

نحمده ونصلي على رسوله الكريم

أما بعد : فأعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم.

و الفجر وليال عشر (صدق الله العلي العظيم).

قدرمنو مسلمانانو! په دې وجه چي د حج د مراسمو د ادا کولو وخت ، او د ذي الحجې مبارکه میاشت ، او د لوی اختر مبارکي ورځي او د قربانۍ او د لوی اختر د لمانځه مبارک وختونه راروان دي ، نو په دې سبب زه غواړم چي په هغو موضوعگانو کښي ځانگړي ، عجيب او مفصل بيانونه وټاسو ته تقديم کړم ، کوم چي له دغي مبارکي میاشتي او له دغو مبارکو موسمو سره خاص بيا د حج له مقدسي فريضي او د لوی اختر له باعظمته مراسمو سره تعلق لري .

خو په سر کي بايد ووايم چي د حج د فضيلت او د منافعو په اړه د محاسن الإسلام په (۱۴) برخه کي موږ په خورا عجيب او نادر طرز کښي ډير مفصل بيان کړئ دئ ، نو په دې وجه په راتلونکي وخت کښي به د لاندې موضوعگانو په باب و تاسي محترمو ته تفصيلات وړاندي کړه سي:

اول :- د ذوالحجې (يعني د لوی اختر د میاشتي) د اولو لسو ورځو عظمت او په همدغو ورځو کښي د طاعت او عبادت فضيلت.

دوهم :- په دغو مبارکو ورځو کښي د تاريخي پيښو بيان.

درېم :- د مقامات مقدسه وو په اړه نا آشنا او نادير معلوماتونه ، لکه کعبه شريفه ، حجر أسود ، مقام إبراهيم ، د زمزم اوبه و غيره.

څلرم :- د لوی اختر په مبارکو ورځو کښي د عيدگاه د لمانځه او د قربانيو شرعي او سياسي فلسفې او فضائل او په دې اړه ديني احکام .

لومړئ د دغو لسو مبارکو شپو او ورځو و فضيلت ته ځير سي !

د ذوالحجې (يعني د لوی اختر د مبارکي میاشتي) پومبني لس شپې او ورځي چي ايام العشر يې بولي يا عشرذی الحجة ورته ويل کيږي ، د اسلام د مقدس دين له نظره اودارنگه د تاريخي واقعاتو په اعتبار اوله دي سره سره د فيض اوبرکت اوالهي رحمتونو دراجلبولو په حيث په خورا عقل حيرانونکي ځانگړي ډول شرافت اوفضيلت لري .

همداسبب دئ چي الله جل جلاله دقران كريم د ❖ والفجر ❖ په سورت كښي په همدغومباركو لسو شپو سره قسم كړيدئ لكه چي فرمايلي يې دي

(والفجر وليال عشر .)

يعني قسم كوم زه په سهار (يعني په سهار دورځي دلوی اختر) او په شپولسو ۱۰ (يعني چي اولي لس شپي دلوی اختر د مياشتي دی) .

له حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول عليه السلام فرمايلي دي (مامن ايام العمل الصالح فيها احب من هذه الايام يعني ايام العشر قالوا يارسول الله ولا الجهاد في سبيل الله قال ولا الجهاد في سبيل الله الا رجل خرج بنفسه وماله فلم يرجع من ذلك بشئ) رواه البخاري كذا في رياض الصالحين .

يعني په ورځو كي هيڅ داسي ورځ نسته چي صالح او نيك عمل دي په دوی كښي و الله (جل جلاله) ته ډير محبوب وي له دغو ورځو څخه ، يعني چي د لوی اختر د مباركي مياشتي اولي لس ورځي دي .

له حضرت عائشې (رضي الله عنها) څخه روايت دئ چي د يو ځوان دا عادت ؤ چي كله به د ذي الحجې (يعني د لوی اختر مياشت) رابره سوه نو ده به په روژو شروع وكړه (يعني ددغي مباركي مياشتي په رومبيو نهو ورځو كي بي پرلپسې روژه نيوله) يو چا ددغه ځوان دغه عادت د اسلام و پيغمبر ته ورساوه ، نو د اسلام پيغمبر دى و خپل حضور ته راوباله ، كله چي دغه ځوان دده مبارك په حضور كښي حاضر سو ، نو د اسلام پيغمبر له ده څخه پوښتنه وكړه چي كوم شي ته باعث كړئ يې پر دې باندي چي په دغو ورځو كښي روژه نيسي ؟

دغه ځوان ورته وويل چي اي د خدائ رسوله ! ځما مور او پلار دي تر تا قربان سي ، دغه مباركي ورځي خو د حج د مناسكو د ادا كولو ورځي دي نو زه ددې اميد كوم (يعني په دې كار كښي چي په دغو ورځو كښي روژه نيسم) ددې چي الله (جل جلاله) به ما د حج كونكيو په دعا گانو كي ورسره شريك كړي .

نو د اسلام پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) ورته وفرمايل چي : نو تاته به الله (جل جلاله) د هري روژې په بدل كښي دونه ثواب دركړي چي هغه به برابر وي له ثوابه سره د هغه سړي چي سل (۱۰۰) مريونه ازاد كړي او سل اوښي قرباني كړي او سل اسان د غزا په لار كښي و مجاهدينو ته وركړي . (انتهى مختصراً ، كذا في تنبيه الغافلين) .

له حضرت جابر رض روايت دئ چي نبي (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي : هر څوك چي په دغو لسو ورځو كښي روژې ونيسي نو د هري ورځي د روژې په بدل كښي به الله پاك د پوره يوه كال د روژو ثواب وركړي .

له حضرت علي (كرم الله وجهه) څخه روايت دئ چي نبي (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي : كله د ذي الحجې لس ورځي شروع سوې ، نو كوښښ كوى په طاعت كښي ؛ ځكه دا داسي ورځي دي چي الله (جل جلاله) فضيلت وركړئ دئ ، او شپه او ورځ يې يو شان او په يوه ډول ځمتم او عزت لري ، نو هر څوك چي په اخيري

دریمه حصه کښي د یو شپې له دغو لسو شپو څخه څلور رکعتونه لمونځ وکړي په دې ډول چې په هر رکعت کښي یو واري ﴿ الحمد لله ﴾ او ﴿ قل أعوذ برب الفلق او قل أعوذ برب الناس ﴾ او درې واره ﴿ قل هو الله ﴾ تر پایه پوري او درې واره ﴿ اية الكرسي ﴾ ووايي ، بیا چې کله له لمانځه څخه فارغ سي نو لاسونه پورته کړي او داسي ووايي :

سبحانَ ذي العزة والجبروت ، سبحانَ ذي القُدرةِ والملکوت ، سبحانَ الحيِّ الذي لايموت ، لاإله إلا هو ، يحيي ويميت و هو حي لايموت ، سبحانَ الله ربِّ العبادِ والبلادِ والحمدُ لله كثيراً طيباً مباركاً على كُلِّ حالٍ ، الله أكبرُ كبيراً ، ربُّنا جلُّ جلالهٗ وقدرتهٗ بكلِّ مكانٍ.

بیا چې څرنگه یې خوښه سي هغه رنگه دُعا وکړي ، نو الله (جل جلاله) به و ده ته دونه ثواب ورکړي چې هغه به په مثل د ثواب د هغه چا وي چې حج وکړي او زیارت د قبر د نبي (صلی الله علیه وسلم) وکړي او جهاد في سبیل الله وکړي ، او نه به و غواړي هیڅ شی له الله تعالی څخه مگر الله به وده ته هغه شی ورکړي .انتهی

همدارنگه هر څوک چې په دغو لسو ورځو کښي په طاعت او عبادت ځان مشرف کړي ، نو الله (جل جلاله) به اته ۸ کرامات و ده ته ورکړي :

اول : برکت په عمر کښي .

دوهم : زیادت په مال کښي .

دریم : حفاظت او ساتنه د عیال دده .

څلرم : تویول د گناوو دده .

پنځم : دوچنده کول د نیکیو دده .

شپږم : اسانه گرځول د سکرانو د مرگ پر ده باندي .

اوم : رڼا او روښني لپاره د لیر کولو د تیارو د قبر و غیره له ده څخه .

اتم : درنه ول د تلي د نیکو عملو دده .

او هر څوک چې په دغو ورځو کښي و یو مسکین ته خیرات ورکړي نو دونه ثواب به ورکړ سي لکه څوک چې ونبي یا ورسول ته صدقه ورکړي ، او هر څوک چې په دغو ورځو کښي د یو مریض او ناروغ پوښتنه وکړي نو دوني ثواب به ورکړسي لکه یو څوک چې د ټولو اولیاوو او ابدالو حال پرسې وکړي ، او هر څوک چې له یوې جنازې سره د یوه مسلمان ولاړ سي په دغو ورځو کښي نو گواکي دی د ټولو شهیدانو له جنازې سره ولاړی ، او هر څوک چې په دغو ورځو کښي پر یوه یتیم باندي لطف وکړي نو الله تعالی به د قیامت په ورځ دی د خپل عرش تر سایې لاندي کړي

، او هر څوک چي په دغو ورځو کښي و يوه مجلس ته له مجلسوڅخه د علم حاضر سي نو گواکي دى حاضر سو و مجلس ته د ټولو نبيانو او رسولانو .

(کذا قال الغوث الأعظم الشيخ عبدالقادر الجيلاني ، في كتابه : الغنية لطالبي الطريق الحق .)

په لياالي عشر کښي تاريخي پيښي:

اوله (۱) تاريخي پيښه:

د ذي الحجې ، يعني د لوی اختر په اوله لسيزه کښي الله (جل جلاله) په عرفات کښي د حضرت آدم (عليه السلام) توبه قبوله کړه ، چي تفصيل بي وروسته راسي .

دوهمه (۲) تاريخي پيښه :

په دغه مبارکه لسيزه کښي حضرت ابراهيم (عليه السلام) د خليليت په مقام مشرف سو ، او ددې عمده عوامل څلور شيان وو:

اول :- دا چي حضرت ابراهيم ع خپل زړه د الله تعالی و تعلق او محبت ته خالي کړی ؤ .

دوهم :- دا چي د نمرود و اور ته ور واچول سو او په دغه حالت کښي يې داسي مکمل تفويض د خپل ځان و الله (جل جلاله) ته وکړ چي جبرئيل ورته وويل چي که دي څه حاجت وي راته ووايه ! ده مبارک په جواب کي ورته وفرمايل چي و تاته حاجت نلرم ، بيا جبرئيل ورته وويل چي و الله پاک ته خپل حاجت ذکر کړه ! نو ده ورته وفرمايل چي د الله تعالی علم ځما پر حال باندي کفايت کوي له دې څخه چي په خوله سوال ورته وکړم .

دريم :- دا چي ده خپل مال او هستي و ميلمنو او مسافرو ته صرفه کړې وه ، حتی چي ده مبارک به بي ميلمانه بيخي خوراک نه کاوی ، که به هر څونه موده ميلمه پيدا نسو نو دی مبارک به وړی گرځيدی .

څلرم :- دا چي کله له الهي لوري د خپل ځوی حضرت اسماعيل ع په قرباني کولو سره مأمور سو ، نو د الله له حکمه سره سم يې د خپل ځوی پر غاړه باندي چاره ورکښېښووله .

دريمه (۳) تاريخي پيښه :

د کعبې شريفي بنا هم حضرت ابراهيم ع او اسمعيل ع په دغو ورځو کښي وکړه .

څلرمه (۴) تاريخي پيښه :

حضرت موسی (عليه السلام) په کوه طور کښي په مناجات او په کليميت سره په دغو مبارکو ورځو کښي مشرف سو .

پنځمه (۵) تاريخي پېښه :

و حضرت داؤد (عليه السلام) ته چي د کوم مغفرت او بخښني ذکر په قرآن کریم کښي راغلی دی هغه هم په دغو ورځو کښي تر سره سوئ دی .

شپږمه (۶) تاريخي پېښه:

د حُدَیبِيې په ورځ چي يو زر (۱۴۰۰) څلورسوو او يا په بل قول (۱۵۰۰) اصحابو د سمرې تر درخته لاندي له رسول الله (صلی الله عليه وسلم) سره بيعت وکړ (کوم چي په بيعت الرضوان سره مشهور دی) هغه هم په همدغو مبارکو ورځو کښي ؤ .

اوس مطابق له ذکر سوي وعدې سره ددې خبري و تفصيل ته پام وکړۍ چي د حضرت آدم ع د توبې د قبولولو صورتحال پر څه ډول ؤ ؟

حضرت وهب بن منبه رحمه الله تعالى فرمايلي دي چي حضرت ادم عليه السلام چي کله له جنت څخه وځمکي ته رانښکته سو نودهند پر يوه غره باندي يې درې سوه کاله ژړل په داسي حال کښي چي اوبښکي بې دغره په شيلو کښي بهيدلې ، داوبښکوپه وجه يې ډيري پاکيزه اوخوږې درختي راشني سوي، بياحضرت جبريل عليه السلام ورته وويل چي ولاړسه وبيت الله شريفي ته ، اوهلته ترهغه پوري صبروکړه چي دلوی اختردمياشتي اولي لس ورځي درباندي راځي ، بيا چي کله دغه مبارکي ورځي شروع سي نو بيرته و الله ته په توبه او استغفار شروع وکړه ، ښايي چي الله (جل جلاله) به ستا پر ضعف او کمزورۍ باندي رحمت وکړي ، نو بيا آدم ع و کعبې شريفي ته ځان راورسائو بيا يې پر بيت الله باندي يوه هفته کامله طواف وکړ او تر داسي اندازې پوري يې وژړل چي اوبښکي يې تر زنگنو پوري راورسيدلې او د ځمکي پر مخ باندي رواني سولې ، بيا يې داسي وويل

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ عَمِلْتُ سُوءًا وَظَلَمْتُ نَفْسِي

فاغفر لي و أنت خير الغافرين و ارحمني و أنت خير الراحمين

نو الله پاک وده ته وحی وکړه چي اې آدمه ! په تحقيق سره رحمت وکړ ما پر ضعيف والي ستا او درومي بخښله گناه ستا او قبوله مي کړه توبه ستا .

حضرت غوث الأعظم رح فرمايلي دي چي لکه څرنگه چي د آدم ع په دغو ورځو کي الله پاک توبه قبوله کړه دارنگه هر مسلمان چي گناوي کړي وي او په دغو ورځو کښي و الله ته توبه وکاري نو الله پر ده رحمت کوي ، بخښنه ورته کوي او بدۍ يې الله پاک په نيکيو وربدلوي . (کذا في الغنية) .

د عشراتو خَمَسَه وو (يعني د پنځو لسيزو) بيان :

بسمه تعالی!

محترمو مسلمانانو ! پنځه داسي لسيزونه دي چي له جملې د پيغمبرانو څخه پنځه پيغمبران الله پاک په هغو لسيزو سره خاص کړيدي ، چي تفصيل يې په لاندي شرحه دئ :

اول (۱) : د حضرت آدم (عليه السلام) لسيز ، کله چي الله (جل جلاله) حضرت حواء (رضي الله عنها) د حضرت آدم ع د چپه طرف له قصيري او کوتاه پوښتي څخه پيدا کړه په داسي حال کښي چي دى مبارک بيده ؤ ، او بيا دى مبارک له خوب څخه راييداره سو نو يې حضرت حواء (رض) په داسي حال کښي وليدله چي دده په حضور کښي ناسته وه ، بيا يې ودې ته وويل چي ته د چا لپاره يې ؟ دې مبارکي ورته وويل چي زه ستا لپاره يم!

نو حضرت آدم ع ددې اراده وکړه چي مسه يې کړي ، نو له الهي لوري وده ته وويل سول چي تر هغه پوري به حواء نه مسه کوې چي ودې ته ددې مَهر او ورول ورکوي ، نو آدم ع وويل :

الهي و مَا مَهْرُهَا ؟

يعني اي الله ! مَهر ددې کوم شئ دئ ؟

الله پاک ورته وفرمايل :

هُوَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ نَبِيِّي اخيرالزمان عَشْرًا ، فذالك مَهْرُهَا .

يعني مهر ددې دادئ چي د اخيري زمانې پر نبي باندي (يعني چي حضرت محمد [صلى الله عليه وسلم] دئ) لس گرتنه درود ووايې ، نو دا ورول دئ ددې .

دغه لس درودونه د حضرت آدم ع لسيز بلل کيږي .

دوهم (۲) : د حضرت ابراهيم (عليه السلام) لسيز دئ ، ودغه لسيز ته الله پاک په دې مبارک آيت کښي کښي اشاره کړېد :

وَ إِذْ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبَّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاتَمَّهَنَّ .

يعني او در ياد کړه اي رسوله هغه وخت چي ازماينست وکړ د ابراهيم رب دده په يو څو کلمو سره ، بيا پوره کړې ده دغه کلمې (يعني عملي يې کړې) .

له دغو کلمو څخه مراد لس خويونه دي چي الله پاک ابراهيم ع په هغو سره مأمور کړئ ؤ ، چي پنځه له هغو څخه په سر کښي دي چي هغه :

۱ پر ککری باندي سم په نيمايي يوه او بل طرف ته د سر د ورينستانو جلاکول

۲ دبريتو کوچني کول او لنډول

۳ مسواک وهل

۴- ۵ په خوله او په پزه اوبه رغړول دي .

او پنځه له هغوی څخه په نور بدن کښي دي ، چي هغه :

۱د نوکانو پرېکول

۲د بغلو او تخرگو وينستان کښل

۳ ځان سنتول

۴- ۵ حلق العانة او خللول د گوتو دي .

ودغو لسو خصلتو ته د حضرت ابراهيم ع لسيز ويل کيږي .

دریم (۳) :د حضرت شعیب (علیه السلام) لسيز ؤ ، په دغه لسيز کښي دوه قوله دي : يو قول دادئ چي دغه لسيز عبارت دئ له هغو لسو کالو څخه چي په هغوی کښي حضرت موسی ع د حضرت شعيب ع مزدوري او شپوني وکړه .

او بل قول دادئ چي دا لسيز عبارت دئ له هغو لسو کالو څخه چي شعيب ع هغه و الله (جل جلاله) ته په ژړا تير کړل او د سترگو ديد يې پکښي ختم سو ، چي بيا بيرته الله پاک د سترگو ديد او غټ کرامتونه وروبخښل .

څلرم (۴) :د حضرت موسی (علیه السلام) لسيز دئ ، چي په دغه مبارک آيت کښي يې ذکر راغلی دئ:

(وَ واعدنا موسی ثلاثينَ ليلةً و اتممنا ها بعشْرِ .)

تفصيل ددې په مختصر ډول سره دادئ چي الله پاک و حضرت موسی ع ته وفرمايل چي ته به د طور غره ته راځي او دلته به ديرش ۳۰ ورځي تيروي او هره ورځ به روژه نيسي ، بيا به زه خپل کتاب چي تورات دئ و تاته درکوم .

نو حضرت موسی ع د لوی اختر مياشت و کوه طور ته ورسوله او هلته يې مکمله مياشت روژه ونيوله ، وروسته موسی ع ته د خپلي مبارکي خولې بوی متغير او بدل معلوم سو ، نو يې د زيتون يوه ټوټه په خوله کښي کښودله ، په دې وخت کښي الله (جل جلاله) ورته وفرمايل چي اي موسی ايا ته عالم نه وې په دې چي د روژه دار د خولې

بوی خُما په نزد د مشکو تر بوی ډیر خوشبویه دی، نو په سبب ددې یې وده مبارک ته امر وکړ چې لس ورځې به نوري روژه نیسي، دغه لس ورځې نو د حضرت موسی ع لسيز بلل کيږي .

پنځم (۵) : د حضرت محمد (صلی الله علیه وآله وسلم) لسيز دی، چې هغه عبارت دی له دغو رومبنيو لسو ورځو څخه د لوی اختر د میاشتي .

(کذا قال غوث الأعظم الشيخ عبدالقادر الجيلاني رح في الغنيه) . والسلام ومن الله التوفيق .

د ❶؟ يوم التروية ❷؟ او د ❸؟ يوم عرفة ❹؟ او ❺؟ عرفات ❻؟ په اړه شرعي معلوماتونه:

بسمه تعالی

محترمو وروڼو! د کعبې شریفې د بنا ، او دارنگه د نورو مقاماتو مقدسه وو په اړه د بیاناتو سلسله خو به جاري ساتو خو څرنگه چې ❶؟ يوم التروية ❷؟ او ❸؟ يوم عرفة ❹؟ بیخي رانژدې سویدي نو په دې وجه غواړم چې ددغو دوو مقدسو ورځو په ارتباط څه تفصیل درته عرض کړم .

محترمو وروڼو! کله چې حضرت ابراهیم (ع) د کعبې شریفې بنا او تعمیر وکړ او ورڅخه فارغ سو (چې تفصیل بهې وتاسې ته د کعبې شریفې د بنا د بیان په پاته برخو کښې راسې) نو الله پاک و حضرت ابراهیم (ع) ته حکم وکړ چې په خلگو کښې اعلان وکړه چې و دغه بیتې ته د حج د ادا کولو په خاطر راحاضر سي ، نو حضرت ابراهیم (ع) د ❶؟ أبو قُبَيس ❷؟ و غره ته وختی او په ډیر لوړ اواز سره یې و فرمایل :

أيها الناس ! أجيئوا ربكم إنَّ اللهَ يأمرکم أن تَحِجُوا بيته

یعني اې خلگو! د خپل رب د بلني اجابت وکړی ، بېشکه الله تعالی امر کوي تاسې په دې سره چې دده د بیتې زیارت وکړی .

نو دغه اواز د ابراهیم (ع) د ځمکي پر مخ باندي چې کوم مؤمن سړی یا مؤمنه ښځه وه ټولو واوریدئ ، حتی هغه چا لا هم دده اواز واوریدئ چې په دغه وخت کښې د پلرو په ملاو کښې د نطفو په شکل موجود ول ، او یا د مندو په ارحامو کښې یې قرار درلودئ ، نو دوی ټولو د ابراهیم (ع) جواب په ❶؟ لَبِيك ❷؟ سره ووايه .

په همدې سبب تر قیامته پوري په حاجیانو کښې د لَبِيك وویل جاري پاته دئ .

په دغه ورځ کښې چې هر چا د ابراهیم (ع) جواب په لَبِيك سره کړئ دئ نو هغه تر هغه پوري له دُنیا څخه رحلت نه کوي چې د کعبې شریفې زیارت یې نه وي کړئ .

له ابن عباس (رضي الله عنهما) څخه روایت دئ چې له يَمَن څخه يوه ډله و رسول (صلى الله عليه وسلم) ته راغله ، او وده مبارک ته یې وویل چې ځمور مندي او پلرونه دي تر تا قربان وي د حج له فضيلتو څخه مور خبر کړه !

نو د اسلام پیغمبر و دوی ته په جواب کښې داسې وفرمایل چې هر سړی چې له خپل کور څخه د حج یا د عمرې په نیت ووزي نو هر وخت چې دى یو قدم پورته کوي او یا یې پر ځمکه باندي ږدي نو دده له قدمو څخه گناوي داسې دانه دانه راتویږي لکه څرنگه چې له درختي څخه ددرختو پاني دانه دانه رالویږي ، بیا کله چې دى و مدینې منورې ته راسي او له ما سره په سلام اچولو روغېر وکړي نو ملائکه له ده سره د سلام په ویلو سره روغېر کوي ، بیا

چي کله و ﴿ذوالحلیفې﴾ ته ورسې (چي د مدينې منورې له طرف څخه و حج ته د راتلونکيو خلکو د اِحرام تړلو ځای دى) او غسل وکړي ، نو الله (جل جلاله) دى له گناوو څخه پاک گرځوي ، او کله چي ، يعني د اِحرام دپاره دوې نوي جامې واغونځي نو الله پاک دده نيکۍ ورنوي کړي ، او کله چي بيا : لبيک اللهم لبيک ووايي نو الله تعالى و ده ته په ﴿لبيک و سعديک﴾ سره جواب ورکوي او داسي ورته فرمايي چي :

اورم زه کلام ستا (يعني اې بنده ځما) او گورم و طرف ستا ته (يعني په بلا کيفه کتلو سره).

او کله چي داخل سي و مکې شريفې ته بيا طواف وکړي او د صفا او مروى په منځ کښي سعي وکړي نو الله پاک ښيگڼي او نيکۍ له ده سره پيوسته کړي ، او کله چي پر عرفات باندي ودريري او د خلکو اوازونه او ژړاوي د خپلو حاجاتو په غوښتلوسره پورته سي ، نو الله تعالى د اوو اسمانو پر ملائکو باندي په دوى سره فخر شروع کړي ، بيا ووايي الله پاک و ملائکو ته چي اې ملائکه وو ځما او اې باشنده گانو د اسمانو ځما ! ايا نه گورۍ تاسي و بندگانو ځما ته چي راغلي دي وماته له هره ليري ځايه څخه په داسي حال کښي چي سرونه يې بېر دي او په گرد او غبار سپيره سويدي او مالونه يې صرف کړيدي او خپل بدنونه يې سترې کړيدي ، نو ځما دي په خپل عزت قسم وي او ځما دي په خپله لويي سره قسم وي او ځما دي په خپل کرم او مهرباني سره قسم وي چي خامخا به وبخښم زه خامخا گنهگار د دوى ، له وجي د نيکوکار د دوى ، او خامخا به راوباسم دوى له گناوو څخه په شان د هغي ورځي چي د دوى مندو و دوى ته تى ورکاوى.

بيا چي کله دوى شيطانان وولي او سرونه وخریبي او بيا د کعبې شريفې زيارت وکړي (يعني د طواف زيارت دپاره) نو يو نعره کونکى له باطن څخه د عرش داسي نعره وکړي (يعني ودغو حاجيانو ته) چي : ارجعوا مغفوراً لکم.

يعني وگرځۍ و خپلو کورو ته په داسي حال کښي چي بخښه وکړه سوه تاسي لره.

پوه سه ! چي د لوى اختر د مبارکي مياشتې اتمه ورځ ﴿يوم التروية﴾ بلله کيږي ، او هغه ورځ ده چي حجاج کرام له مکې مکرمې څخه و منى ته ځي ، ودې ورځي ته يوم الترويه له دوو وجو څخه ويل کيږي :

اول له دې وجې چي په دغه ورځ کښي و منى شريفې ته د روانيدلو په وخت کښي حاجيان د زمزم اوبه چښي او په دغو اوبو سره غسل کوي .

اگر چي دا کار خو حاجيان هره ورځ کوي ، خو په دغه ورځ کښي په دې کار کي دوى ډير زياتوب کوي ، خصوصاً په قديمو زمانو کښي.

دوهم له دې وجې چي د اتم په شپه حضرت ابراهيم (ع) په خوب کښي وليدل چي خپل ځوى حضرت اسماعيل (ع) ذبحه کوي ، نو کله چي سهار سو بيا يې په دغه خپل خوب کښي ﴿تروية﴾ يعني فکر او سوچ وهل شروع کړ ،

چي ايا دا به شیطاني خوب وي او که به رحمانی وي ، او دغه ټوله ورځ يې په همدغه سوچ کښي تيره کړه ، دلوی
أختر په نهمه شپه يې بيا خوب وليدی چي ورته وويل سول چي :

إفعل ما تؤمر ، يعني اي ابراهيمه ! هغه کار وکړه کوم چي ته په امر کيږي .

بيا کله چي سهار سو نو ده مبارک دا خبره وپيژندله چي دا خوب د الله (جل جلاله) له لوري څخه دی ، په همدې
سبب د لوې اختر و نهمي ورځي ته **؟** يومِ عرفه **؟** ويله کيږي .

پوه سه! چي په دې باره کښي علماوو اختلاف کړی دی چي و عرفات ته ولي عرفات ويل کيږي او دارنگه د عرفې
و ورځي ته ولي عَرَفَه ويله کيږي ؟ چي تفصيل يې په دې شرحه دی:

اول : ضحاک (رح) فرمايلي دي چي کله حضرت آدم (ع) و ځمکي ته راکښته کړ سو نو دې مبارک په هند کي واقع
سو او حواء (رض) په جده کي واقع سوه ، بيا حضرت آدم (ع) د حواء طلب کاوی او حواء دده طلب کاوی ، بيا د
عرفې په ورځ په عرفات کښي دوی دواړه سره يو ځای سول او يو دبله يې سره وپيژندل ، نو په دې سبب د عرفې
ورځ په **؟** عرفه **؟** سره او عرفات په **؟** عرفات **؟** سره نامداره کړ سو .

دوهم : سُدى (رح) فرمايلي دي چي عرفات ته چي عرفات ويل کيږي چي حضرت هاجر (رضي الله عنها) حضرت
إسماعيل (ع) يعني هغه وخت چي دې وړوکي ؤ د حضرت سارا (رضي الله عنها) له حضور څخه وايستی او يوبې وړی
په دغه وخت کښي حضرت ابراهيم (ع) له کور څخه غائب ؤ ، نو کله چي ابراهيم (ع) راغی او اسماعيل يې په نظر
کي رانغلی او حضرت ساره د حضرت هاجرې قصه ورته وکړه نو ابراهيم (ع) په دوی پسي ولاړی ، بيا يې دوی دواړه
په عرفات کښي وموندل ، نو دغه ځای په عرفات سره مسمی کړ سو .

دریم : حضرت عطاء (رح) فرمايلي دي چي عرفات چي په عرفات مسمی کړ سو نو ددې وجه دا وه چي جبرئيل (ع)
چي و ابراهيم (ع) ته کوم وخت د حج مناسک وروپيژندل نو کله چي بې يو منسک د حج ، يو ځای د عبادت په حج
کښي وروښووی نو بې ورته وويل چي اوس دي دا ځای وپيژندی ، بيا بې بل ځای وروښووی او هم هغسي بې ورته
ويل .

يعني نو کله چي عرفات ته ورسيدل نو د حج ټول مناسک و ابراهيم (ع) ته وروپيژندل سول ، نو په دې وجه دا ځای
په عرفات سره مسمی کړ سو .

.....

د عرفې دورځي او د شپې فضيلت :

له ابن عمر (رضي الله عنهما) څخه روايت دئ چې ما واوريدل له رسول الله (صلى الله عليه وسلم) څخه چې فرمايل يې :

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَنْظُرُ إِلَى الْعِبَادِ يَوْمَ عَرَفَةَ ، فَلَا يَدَعُ أَحَدًا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنَ الْإِيمَانِ إِلَّا غَفَرَ لَهُ .

يعني بېشکه الله تعالى گوري په نظر درحمت سره و بندگانو خپلو ته په ورځ کښي د عرفې ، نو نه پرېږدي هيڅ داسي يو څوک چې په زړه کښي دده قدر د يوې ذرې وي له ايمان څخه ، مگر بخښنه کوي هغه لره.

له جابر (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي چې کله د عرفې ورځ سي نو راکښته سي الله (جل جلاله) (يعني په بلا كيفه راکښته کيدلو سره ، يا رحمت دده راکښته سي) و سماء الدنيا يعني و اول اسمان ته (چې فلک القمر ورته ويل کيږي) بيا فخر کوي دى په حاجيانو سره پر ملائکو باندي ، نو ورته وايي الله پاک و ملائکو ته چې اې ملائکو څما وگورئ و بندگانو څما ته ، څرنگه راغلي دي وماته له هره ليري ځايه څخه په داسي حال کښي چې سرونه يې بېر دي او په خاورو سپيره دي ، اميد کوي د رحمت څما او بيرېږي له عذاب څما څخه ، نو لازم دئ پر مزور (يعني پر هغه چا باندي چې دده و زيارت ته څوک راسي) دا کار چې عزت به ورکوي و زيارت کونکي خپل ته ، او لازم دئ پر هغه چا باندي چې ميلمه ورته راسي دا چې عزت به ورکوي و ميلمانه خپل ته ، شاهدان سي ! (يعني اې ملائکو) پر دې خبره باندي چې بېشکه په تحقيق سره بخښنه وکړه ما دوى لره ، او ومي گرځوله ميلمستيا ددوى داخليدل و جنت ته.

پوه سه ! چې د عرفې و مبارکي ورځي ته ؟ يوم الحج الأكبر ؟ او ؟ يوم المباهات ؟ هم ويل کيږي ، او دارنگه ددغي مبارکي ورځي له نومو څخه : مشهود هم يو نوم دئ ، لکه الله پاک چې فرمايلي دي : وشاهد مشهود .

له ابن عمر رض څخه روايت دئ چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي چې اگاه اوسئ ! چې بېشکه ډير غټ د خلگو په حيث د جرم هغه څوک دئ چې راوگرځي له عرفات څخه (يعني پر عرفات باندي ودرېږي) بيا د مزدلفې شريفې پر طرف راروان سي او دا خيال يې وي چې الله (جل جلاله) به ده لره د گناوو بخښنه نه وي کړې .

همدارنگه له ابن عباس بن مرداس (رض) څخه روايت دئ چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د عرفې په ورځ په عرفات کښي د اُمت لپاره د مغفرت او رحمت دُعا وکړه ، نو الله تعالى په جواب کښي ورته وفرمايل چې کومي گناوي د دوى چې د بندگانو تر حقوقو پوري اړه نلري او څما او د دوى په منځ کښي وي نو په تحقيق سره هغه ما ستا و اُمت ته وروبخښلې ، مگر که په دوى کي ځينو پر ځنو نورو باندي ظلم کړئ وئ نو هغه نه وربخښم (يعني د بندگانو تر حقوقو نه ورتيرېږم) نو د اسلام پيغمبر بيا و الله تعالى ته عرض وکړ چې اې ربه ! بېشکه ته خو قادر يې پر دې باندي چې و دغه مظلوم ته (يعني له خپله ځانه څخه) داسي بدل او ثواب ورکړې چې هغه بهتر وي له

مَظْلَمې او حقه دده څخه ، چي پر هغه چا باندي يې لري کوم چي بر ده باندي يې ظلم کړئ دئ ، او دغه ظالم وبخښې او خلاص يې کړې .

نو په دغه وخت کښي د اسلام و پيغمبر ته دده ددغي غوښتني جواب الله پاک ورنکړ ، بيا کله چي د مزدلفې شريفي سهار سو (چي دلوی اختر د پومبې ورځي سهار دئ) نو د اسلام پيغمبر دغه ذکر سوې دُعا بيرته راوگرځوله ، نو الله (جل جلاله) په جواب کښي ورته وفرمايل چي بېشکه په تحقيق سره بخښه وکړه ما دوی لره (يعني ستا و امتيانو ته به د بنده گانو تر حقوقو هم ورتير سم (يعني په دې ډول چي د دوی و حقدارانو ته به د دوی له طرفه د قيامت په ورځ زه له خپله ځانه بدله ورکړم.)

بيا د اسلام پيغمبر تبسم او نرمه خندا وکړه ، نو په أصحابو کښي دده يو چا ورته وويل چي اې د خدای رسوله ! په داسي ساعت کښي دي خندا وکړه چي عادت مبارک ستا په هغه ساعت کښي د خندا کولو نه وو ؟ نو د اسلام پيغمبر ورته وفرمايل چي د الله پاک د دُښمن اېليس له وجي څخه مي وخنډل ؛ ځکه دَی ملعون چي کله په دې خبره عالم سو چي الله پاک ځما دُعا په باره کښي د اُمت ځما قبوله کړه نو د ❖ وِيل او ثُبور ❖ نعرې يې شروع کړې .

.....

د عرفې په ورځ د روژې نيولو ثواب:

له حضرت اُبي قتاده (رض) څخه روايت دئ چي نبي (صلی الله عليه وسلم) فرمايلي دي :

صيام يوم عرفة كفارة سنتين ، سنة ماضية و سنة مستقبلة

يعني د عرفې د ورځي روژه رژه ونکې د گناوو د دوو کالو ده ، چي اول يې تير سوئ کال دئ او دوهم يې راتلونکئ کال دئ.

.....

د عرفې په ماښين په عرفات کښي د حضرت جبرئيل ، ميکائيل او خضير (عليهم السلام) دعا :

له حضرت ابن عباس څخه روايت دئ چي رسول الله (صلی الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي بري او بحري (يعني حضرت ايلياس او خضير ع م) هر کال په مکه شريفه کښي سره يو ځای کيږي ، بيا يو له دوی وهغه بل ته دا ډول وايي:

قل ! بسم الله ماشاء الله لا يأتي بالخير إلا الله ، بسم الله ماشاء الله لا يصرف السوء إلا الله ، بسم الله ماشاء الله و ما بكم من نعمة فمن الله ، بسم الله ماشاء الله و لا حول ولا قوة إلا بالله .

حضرت ابن عباس ويلي چي نبي (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي هر څوک چي دغه کلمې هره ورځ وايي نو تر ماښام پوري به له غرقه ، حرقه او له هر مکروه او ناخوبه شي څخه به په امن وي او هر څوک چي دغه کلمې ماښام ووايي نو تر سهاره پوري به د الله تعالی په حفاظت او ساتنه کښي وي .

حضرت ابن عباس دا هم فرمايلي دي چي حضرت إلياس او خضر چي سره يو ځای سي نو هر يو د هغه بل سر هم ورځيږي .

له حضرت علي (کرم الله وجهه) څخه روايت دى چي ده مبارک فرمايلي دي چي په هره ورځ کښي د عرفې په عرفات شريف کښي حضرت جبرئيل ، میکائيل ، اسرافيل او خضر (عليهم السلام) سره يو ځای کيږي ، بيا جبرئيل داسي وايي:

ماشاء الله و لا حول ولا قوة إلا بالله .

بيا میکائيل داسي وايي : ماشاء الله کل نعمة من الله .

بيا اسرافيل داسي وايي : ماشاء الله الخير كله بيد الله .

بيا خضر (ع) داسي وايي : لا يدفعُ السوء إلا الله .

بيا سره جلا کيږي دوى ، بيا نه سره جمع کيږي د بل کال د عرفې تر ورځي پوري .

.....

مسلمانان به په عرفات کښي کومه دُعا وايي ؟

محترمو وروڼو ! ملا علي القاري (رحمه الله تعالى) په خپل شهره آفاق کتاب ❖ إرشاد الساري ❖ کښي د عرفات يوه داسي له حده زياته جامع او پر هر څه باندي مشتمله دُعا ذکر کړېده ، چي په هر وخت کښي د مسلمان دپاره د ورد او وظيفې په ډول له هر څه څخه کفايت کوي ، خو دلته يې ذکر کول بيخي ناممکن ښکاري ، دلته زه يوه داسي دُعا درته ذکر کوم چي هر مسلمان له هغې سره بيخي عادي دي او ډيره مختصره او د لوى عظمت والا دُعا ده ، چي هغه همدغه دعا ده چي هر مسلمان يې د التحيات په پای کښي په هر لمانځه کي وايي چي:

ربنا آتنا في الدنيا حسنة و في الآخرة حسنة و قنا عذاب النار .

له حضرت انس (رض) څخه روايت دى چې د اسلام پيغمبر به دغه دعا بيخي ډيره ويله .

حضرت ابن جريج (رح) فرمايلي دي چې په پخوا وخت كښي به مسلمان په دې امر كيدى چې په ﴿ مَوْفَّ ؟ ﴾ يعني په عرفات كښي په اكثرې ډول دده دعا بايد همدغه دعا وي .

له حضرت ابن عباس څخه روايت دى چې د كعبې شريفي د ركن يمانې په نزد يوه پرشته له هغه وخت څخه ولاړه ده چې اسمانونه او ځمكه الله پاك پيدا كړيدي ، او هر څوك چې دغه مذكوره دعا وايي نو دغه پرشته آمين پر وايي .

علماء كرامو په دې اړه اختلاف كړى دى چې له دغو دوو حسنو څخه مراد څه دى كومي چې په دغه دعا كي ذكر دي :

حضرت علي (رض) فرمايلي دي چې له اولي حسنې څخه صالحه ښځه او له دوهمي څخه د جنت حوري مراد دي ، او له نار څخه بده ښځه مراد ده .

او حسن (رح) ويلي دي چې له اولې حسنې څخه علم او عبادت مراد دى او له دوهمي څخه جنت مراد دى .

او سدي او ابن حبان (رحم) فرمايلي دي چې له اولي حسنې څخه حلال ، پراخ رزق او عمل صالح مراد دى او له دوهمي څخه مغفرت ، بخښنه او ثواب مراد دى .

او ابن عطية (رح) فرمايلي دي چې له اولي حسنې څخه علم او عمل په دا علم مراد دى او له دوهمي څخه اسانتيا د حساب او دخول و جنت ته مراد دى .

د لوی اختر د مبارکو شپو او ورځو ، داراز د لوی اختر د لمانځه، اضحیې او قربانۍ کولو په ارتباط مفصل او محقق بیان:

محترمو مسلمانانو! دغه بیان په متعددو برخو کښې درته وړاندې کوم:

اوله برخه:

د اختر ومبارکې ورځې ته **عید** ولي ويل کيږي ؟

په دې باب علماوو بېلابېلي وجې ويلي دي : اوله وجه داده چې په دغه ورځ کې الله پاک د فرح او سرور ، يعني د خوښۍ او خوشحالیۍ اعاده و خپلو بندگانو ته کوي.

دوهمه وجه يې داده چې په دغه ورځ کې بنديگان و تضرع ، ژړا او و يو داسې عبادت ته عود او رجوع کوي کوم چې په بل وخت کې هغه عبادت نسته ، لکه د اختر لمونځ ، سرسايه او اضحيه ، او الله پاک و داسې انعام او ورکړې ته او و داسې بخشش ته پر خپلو بندگانو باندي عود او رجوع کوي کوم چې هغه قسم انعام په نورو وختو کې نکوي.

دريمه وجه يې داده چې په دغه ورځ کې بنديگان و خپل اصلي حالت ته راگرځي چې عبارت دئ له طهارت او پاکوالي څخه له گناهونو .

څلرمه وجه يې داده چې و مؤمنانو ته په دغه ورځ کې د الله (جل جلاله) له طرفه داسې فرمايل کيږي چې : عودوا إلى منازلکم مغفورا لکم.

يعني اې مومنانو! وگرځئ (له عیدگاه څخه) و خپلو کورو ته په داسې حال کې چې بخښنه د گناوو وکړه سوه تاسې لره .

پنځمه وجه يې داده چې دغه مبارکې ورځې د اختر هر کال پر مسلمانانو باندي عود او رجوع کوي نو ځکه عید ورته ويل کيږي .

شپږمه وجه يې داده چې په دغو ورځو کې مسلمانان د يوه او بل و کور ته د مبارکۍ په خاطر رجوع کوي .

اومه وجه يې داده چې و دغې مبارکې ورځې ته مسافر خلگ چې ځونه يې کوشش کيږي له سفر څخه و خپلو کورو ته عود او رجوع کوي.

(کذا في الغنية للشيخ عبدالقادر جيلاني رح .)

دوهمه برخه :

پوه سه ! چي عالم بشر چي له كومه وخته و دنيا ته راغلی دئ نو عام له دې كه مؤمنان وي او كه كافران وي ، په هر قرن كي هر قوم په كال كي د خوشحالی او د سره راغونډیدلو داسي ورځي درلودلي دي لكه څرنگه چي په اسلام كښي د آخرت مباركي ورځي دي ، خو د مسلمانانو او كفارو د داسي ورځو په نسبت فرق په دې كښي دئ چي د مؤمن آخرت د الله تعالی د رضا لپاره وي او د كافر آخرت دشيطان ملعون د خوشحالی په خاطر وي .

مومن د آخرت د ورځي په مناسبت چي د اجتماع او راغونډیدلو وځای ته ځي نو په داسي حال كي ځي چي پر سر باندي يې تاج د هدايت وي او په سترگو كښي يې علامه او نښانه د فكر او عبرت ښكاره كيږي او غوږونه يې د حق د خبرو اوریدونكي وي او پر ژبه باندي يې د توحيد كلمه جاري وي او په زړه كښي يې معرفت ، يقين او ايمان موجود وي او پر اوږو باندي يې د اسلام پټو اچولئ وي ، او ملا يې د الله پاك د بندگۍ په كمربند تړلې وي ، او د ورتللو ځايونه يې جامعگاني او مسجدونه وي ، او معبود يې ربُّ العباد و البلاد وي

بيا و الله (جل جلاله) ته تضرع كونكئ او له ده څخه د خپلو حاجتو غوښتونكئ وي ، او په مقابل كښي يې الله پاك دده د دعا گانو اجابت كوي او قسم قسم انعامات وركوي او د قيامت په ورځ د عزت او كرامت و ځای ته چي جنتونه دي ورولي .

او بالمقابل كافر چي د خپلي خوشحالی او د آخرت په ورځ كښي و اجتماعگانو ته ورځي ، نو په داسي حال كښي وروان وي چي د ضلالت او گمراهي او د دنيا او آخرت د خسران او تاوان تاج يې پر سر وي او پر غوږو باندي يې مټهر د غفلت وهل سوئ وي ، او پر سترگو باندي يې حجاب او پرده د ضلالت راغوږېدلې وي او د نفسي او شيطاني خواهشاتو نښانې له ليري لا په ده كښي ښكاره كيږي ، او پر ژبه باندي يې د شقاوت او بدبختۍ مټهر وهل سوئ وي ، او زړه يې د كفر او د بې ايماني ظلمت او تيارې نيولئ وي ، او پر ملا باندي يې د حق د مخالفت او د شيطان د اطاعت او فرمانبرداری كمربند تړلئ وي ، او د ورتللو ځايونه يې هغه وي په كوم كښي چي نفسي او شيطاني او د فسق او فساد كارونه اجرا كيږي ، او معبود دده نفسي خواهشات ، شيطان او بستان وي ، او ورتگ يې اخير اخير د جهنم و اورته وي .

دریسه برخه :

پوه سه ! چي د تاريخ په اوږدو كښي په دنيا كښي څلور قسمه اخترونه و شهرت ته رسيدلي دي :

اول : د ابراهيم (ع) د مشرك او كافر قوم آخرت ، چي په قرآنكريم او تفسيرو كښي يې ذكر راغلی دئ

دوهم : د فرعونيانو اختر چي په قرانکريم کښي يې په دغه قول کښي د الله پاک ذکر سوئ دئ چي : قال موعدکم يوم الزينة.

چي په همدغه ورځ د اختر کښي د دوی د موسی (ع) او د فرعون د ساحرانو مقابله وسوه ، چي په نتیجه کښي ټولو ساحرانو پر حضرت موسی (ع) باندي ايمان راوړئ .

دریم : د حضرت عیسی (ع) د قوم (يعني د نصاراوو) اختر ، چي کله عیسی (ع) د حواريينو په غوښتنه له الله (جل جلاله) څخه د اسماني مائدې او سترخوان غوښتنه وکړه او الله پاک دده دُعا قبوله کړه او له اسمان څخه يې دده له غوښتني سره سم مائده او سترخوان چي پر قسم قسم خوراكي موادو باندي مشتمل ؤ ورته راکښته کړ ، لکه چي الله تعالی په قرانکريم کښي د حضرت عیسی (ع) له دغي غوښتني څخه په دې ډول حکايت فرمايلی دئ :

اللهم ربنا أنزل علينا مائدة من السماء تكون لنا عيداً لأولنا و اخرنا و آية منك.

نو په کومه ورځ چي دغه مائده د عیسی (ع) پر قوم باندي له الهي لوري نازله کړه سوه هغه ورځ د دوی دپاره د اختر ورځ مقرره کړه سوه.

څلرم : قسم اختر د امت د حضرت محمد مصطفی (صلى الله عليه و آله وصحبه وسلم) دئ.

محترمو ورونو! د لوی اختر په مبارکه ورځ کې دوه ستر او عظیم الشانه عبادتونه تر سره کېږي:

اول د اختر لمونځ.

دوهم أضحية او قرباني کول .

د اختر د لمانځه د حکم په اړه د څلورو امامانو په منځ کې څه ناڅه اختلاف موجود دی:

د امام أعظم (رضي الله عنه) په نزد بنا پر صحیح او ❖ مفتی به ❖ قول واجب دی.

اول په دې دلیل چې د اسلام پیغمبر د اختر پر لمانځه باندي داسي مواظبت او دوام کړی دی چې په ټول عمر یې یو ځل هم نه دی پري ایښی.

دوهم په دې دلیل چې دغه لمونځ بې جماعته نسي کیدلای ، نو که چیري واجب نه وای نو بې جماعته به هم کیدلای سواى .

او شافعية او مالکية ودې خبري ته تللي دي چې د اختر لمونځ سنت مؤکد دی او واجب ندی.

دلیل د دوی حدیث د اعرابي دی چې مشهور او صحیح حدیث دی .

او د امام أحمد بن حنبل په نزد د اختر لمونځ فرض کفایي دی.

د اختر د لمانځه نیت او د کولو طریقه په دې ډول ده:

نیت مي کړی دی د زړه له إخلاصه ، لمونځ کوم دوه رکاته د لوی اختر ، سره له شپږو زائدو تکبیرو مخ مي دی و طرف ته د کعبې شریفې ، اقتدا مي ده په دې حاضر امام پسي — الله أكبر .

وروسته له دې امام ❖ سبحانک اللهم ... ❖ تر پایه وایي ته بې هم ووايې ، بیا درې زائد تکبیرونه ویل کېږي او د هر تکبیر له ویلو سره لاسونه و غوږو ته وړل کېږي ، په اولو دوو تکبیرو کې چې لاسونه له غوږو څخه را کښته کړي نو ایله بې نیسې او له دریم تکبیر څخه وروسته به لاسونه تر نامه لاندې ونیسې لکه په نورو لمنځو کې ، بیا دغه رکعت په هغه ډول کېږي لکه څنگه چې نور لمنځونه کېږي ، د دوهم رکات ته چې امام راپورته سي نو اول قرأت ویل کېږي او وروسته بیا درې تکبیرونه ویل کېږي له هر تکبیر سره لاسونه و غوږو ته وړل کېږي خو دلته به له هر تکبیر څخه وروسته چې لاسونه له غوږو را کښته کړي نو ایله بې نیسې ، بیا امام څلرم تکبیر د رکوع لپاره وایي او لاسونه و غوږو ته نه پورته کوي ته به هم دغه ډول کوې ، بیا چې کله امام سلام وگرځوي نو خطبه وایي ته به و

خطبې ته په ډیره عاجزي او په حضور د زړه سره مطمئن او آرام غوږ نیسې ، بیا له خطبې وروسته چې دُعا کیږي نو خیال به ساتې چې دزړه په حضور او په ډیر لوی احتیاج او عجز سره په دعا کښي گډون ورسره وکړې .

پوه سه ! چې دلمانځه په نیت کښي د تکبیرو ذکر ضروري نه دی ، او نیت په خوله سره ویل هم ضروري نه دی بلکي که یوازي په زړه کي وویل سي هم کفایت کوي .

قرباني او اضحیة :

محترمو وروڼو ! دوهم ستر عبادت په دغه ورځ کښي قرباني کول دي د قربانی په حکم کښي هم امامانو څه ناڅه اختلاف کړی دی ، د شافعیانو او حنابلو وو په نزد چې دا د امام مالک په نزد هم ارجح قول دی ، او له امام ابویوسف څخه هم یو روایت په دغه ډول راغلی دی دادی چې اضحیه او قرباني سنت مؤکده ده ، او دا قول د ابوبکر ، عمر ، بلال او ابومسعودبدری هم دی.

او د امام أعظم (رضي الله عنه) په نزد اضحیه واجب ده ، او دا د امام محمد او امام زفر قول هم دی ، او له ابویوسف او امام مالک څخه هم یو روایت په دغه شکل راغلی دی ، او دا د ربیعة ، لیث بن سعد ، اوزاعي او سفیان ثوري مذهب هم دی.

(کذا في الموسوعة الفقهية .)

د قربانی ثواب او فضیلت :

۱) : (په زادالمقوین کښي ذکر دي چې په حدیث شریف کي راغلي دي چې کوم سړی چې قدرت د قربانی کولو لري او قرباني ونه کړي نو دده سرائ وده ته داسي ښیرا کوي چې الله تعالی دي تا داسي له هر خیر څخه محروم وگرځوي لکه څرنگه چې دي زه له قربانی څخه محروم کړم.

۲) : (له حضرت علي (رض) څخه روایت دی چې نبي (صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي چې هر څوک چې له خپل کور څخه و رانیولو د اضحیې ته ووزي نو د هر قدم اخستلو په بدل کښي و ده ته لس نیکی ورکړې کیږي او لس گناوي ورڅخه محوه کیږي او لس درجې الله پاک ورکوي ، بیا چې کله د اضحیې د رانیولو په باره کښي خبره کوي نو دغه خبره دده استغفار بلله کیږي ، او هغه وخت چې د اضحیې روپی د اضحیې و مالک ته ورکړي نو هره روپی یې په اوه لکه روپو حسابیږي ، بیا چې کله دغه قرباني دی پر مخکه باندي د ذبحه کولو لپاره غوزاره کړي نو تر اوومي مخکي پوري چې هر شی دی هغه دده لپاره بخښنه غواړي ، او کله چې بیا دغه قرباني حلاله کړي او وینه یې توی کړي نو له هر څاڅکي څخه د ویني ددغي قربانی لس پرشتې الله پاک پیدا کوي چې د قیامت تر ورځي

پوري دده لپاره د مغفرت دُعا کوي ، بيا چي کله د قرباني غوښه تقسيم کړي نو د هري گولې په بدل کښي الله پاک دونه ثواب ورکوي لکه يو مريبي چي له اولاد څخه د اسماعيل (ع) يو څوک ازاد کړي .

۳) : (نبي (صلی الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي کله تاسي د قرباني د حلالولو اراده وکړي نو د خپل کور ټول اوسيدونکي سره راټول کړي چي د قرباني و حلالولو ته حاضر سي ؛ ځکه الله پاک بخښنه کوي و اهل بيت ته د قرباني کونکي او و هغه چا ته چي حاضر سي ودغه قرباني ته او و هغه چا ته چي ودريري پر دغه قرباني باندي .

۴) : (د اسلام پيغمبر و حضرت فاطمې (رض) ته وفرمايل چي ولاړه سه او د خپلي قرباني پر سر باندي حاضره سه ؛ ځکه اول څاڅکي د ويني چي له حلق څخه د پسه د قرباني را جلا سي نو ټول گناهونه الله پاک تاته درغفوه کوي ، او په شمار د هر تار د وريښتانو د قرباني يوه نيکي الله پاک د قرباني کونکي په عملنامه کښي ليکي ، او د قيامت په ورځ د قرباني غوښه ، پوست او وينه د قرباني کونکي د نيکو اعمالو په تله کي ورلويري (انتهى مختصراً) .

۵) : (د اسلام پيغمبر فرمايلي دي چي هغه څوک چي د قرباني قدرت نلري نو څلور رکاته لمونځ دي وکړي او په هر رکعت کښي دي يو واري الحمد لله او پنځلس واره ﴿ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴾ وويي نو د قرباني ثواب به الله (جل جلاله) ورکړي .

(کذا في صلوة مسعودي و الغنية.)

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**